

ADAK RAPPORT 71

Proefsleuvenonderzoek aan het Heieinde in Vosselaar

S. DELARUELLE & J. VAN DONINCK

De Archeologische dienst Antwerpse Kempen maakt deel uit van de projectvereniging Erfgoed Noorderkempen tussen de gemeenten Baarle-Hertog, Beerse, Kasterlee, Oud-Turnhout, Turnhout en Vosselaar met steun van de Vlaamse gemeenschap en de provincie Antwerpen.

Met steun van de
Vlaamse overheid

Baarle-Hertog
Baarle-Nassau

Colofon

Opdrachtgever	Gemeente Vosselaar
Project	Vosselaar-Heieinde
Projectcode	12011 VOS-HEI
Type onderzoek	Prospectie met ingreep in de bodem
Vergunning nr.	2012/222
Vergunninghouder	Stephan Delaruelle
Naam site	Vosselaar-Heieinde
Auteurs	Stephan Delaruelle & Jef Van Doninck
Kaarten & plannen	Stephan Delaruelle (©NGI/GIS Vlaanderen)
Foto's & tekeningen	Stephan Delaruelle
Omslagontwerp	Hanna Maes
ISBN	/

© AdAK , oktober 2012

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Archeologische Dienst Antwerpse Kempen.

Samenvatting

Op 24 mei 2012 werd door de Archeologische dienst Antwerpse Kempen (AdAK) in opdracht van de gemeente Vosselaar een archeologische prospectie met ingreep in de bodem uitgevoerd op terreinen van de jeugdbeweging naast de kleuterschool aan het Heieinde in Vosselaar. Aanleiding voor het onderzoek is de geplande bouw van nieuwe jeugdlokalen en een kinderdagverblijf, die een bedreiging vormt voor eventuele archeologische resten die zich hier nog in de bodem kunnen bevinden.

Doel van het onderzoek was het inventariseren en waarderen van eventuele archeologische resten die bedreigd worden door de geplande bouwwerken. Hiervoor werden in drie proefsleuven aangelegd ter hoogte van de toekomstige gebouwen. Hoewel de bovengrond reeds verstoord was door de aanwezigheid van prefabconstructies met een betonfundering, bleek de verstoring niet dieper te gaan dan de afdekkende cultuurlaag. In totaal kon tijdens het onderzoek 89 m² worden bekeken. Dit komt neer op 12,7 % van de toekomstige bebouwing.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek bleek nog een dik plaggendek aanwezig, dat voor een optimale bewaring had gezorgd van de ondergrond, ondanks de voormalige bebouwing.

In de proefsleuven werden hoofdzakelijk oude perceelsgreppels aangetroffen, die vermoedelijk dateren van op het einde van de late middeleeuwen. Ter hoogte van beide toekomstige lokalen bevonden zich twee parallelle greppels. In wp 1 bevond zich een restant van een smaller en vermoedelijk iets ouder greppeltje met een vergelijkbare oriëntatie.

Verder werden geen archeologische sporen of vondsten aangetroffen die wijzen op oudere menselijke aanwezigheid ter hoogte van de toekomstige bebouwing. Derhalve lijkt er geen aanleiding voor verder onderzoek op deze locatie. De terreinen kunnen daarom worden vrijgegeven voor de geplande bouwwerken.

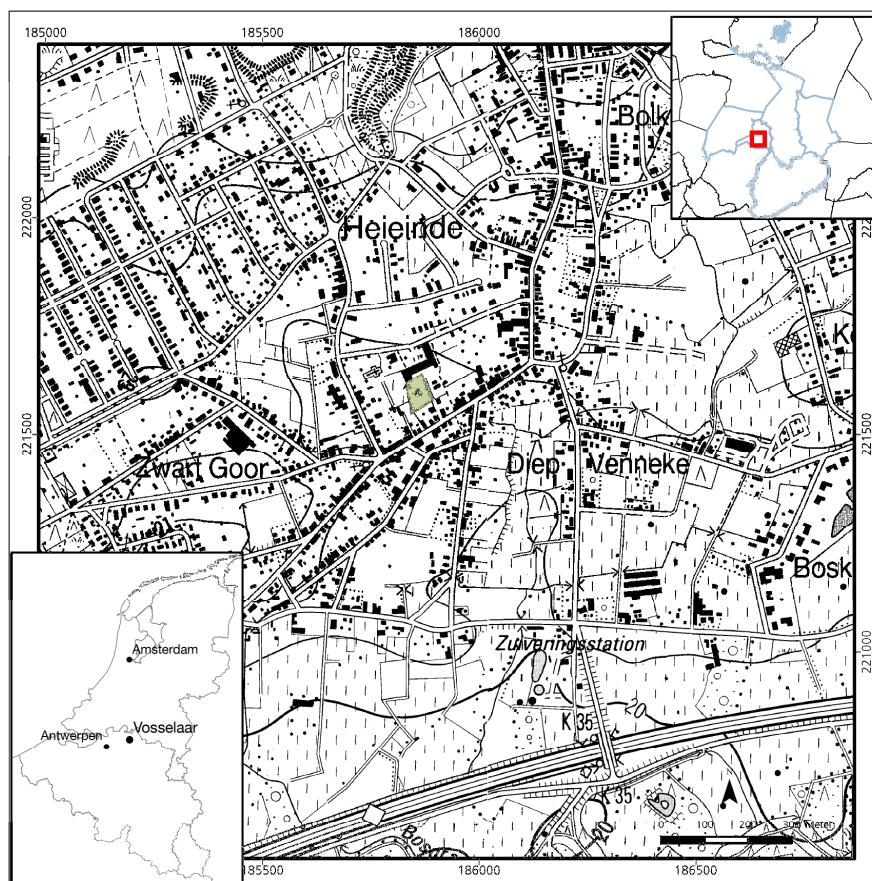
Inhoudsopgave

1	Inleiding	7
2	Landschappelijk kader	8
2.1	Geologie en geomorfologie	8
2.2	Bodemkunde	9
3	Historisch en archeologisch kader	10
3.1	Historisch kader	10
3.2	Archeologisch kader	10
4	Onderzoeksstrategie	12
5	Resultaten	13
6	Conclusie en aanbevelingen	15
6.1	Conclusie	15
6.2	Aanbevelingen	15
	Literatuur	15
	Lijst van afbeeldingen	16

1 Inleiding

Op 24 mei 2012 werd door de Archeologische dienst Antwerpse Kempen (AdAK) in opdracht van de gemeente Vosselaar een archeologische prospectie met ingreep in de bodem uitgevoerd op terreinen van de jeugdbeweging naast de kleuterschool aan het Heieinde in Vosselaar, kadastraal bekend als (Afd. 1) sectie C nr. 300 F.

Aanleiding voor het onderzoek is de geplande bouw van nieuwe jeugdlokalen en een kinderdagverblijf, die een bedreiging vormt voor eventuele archeologische resten die zich hier nog in de bodem kunnen bevinden.

Figuur 1.1 Situering van het plangebied aan het Heieinde in Vosselaar

Het veldteam bestond uit Stephan Delaruelle en Jef Van Doninck (AdAK). Het graafwerk werd uitgevoerd door Dillissen NV.

Figuur 1.2. Sfeerfoto van het terrein bij de aanvang het onderzoek

2 Landschappelijk kader

2.1 Geologie en geomorfologie

Het plangebied bevindt zich op de zuidelijke uitloper van de microcuesta van Beerse, een NW-ZO gerichte opduiking van oud-Pleistocene kleilagen. Deze microcuesta is ca. 2 miljoen jaar geleden gevormd door kustvlakteafzettingen in een getijdenzone. Deze formatie van ca. 30 m dikte omvat de kleien van de Kempen, nl. de Klei van Sint-Lenaerts/Rijkevorsel en de jongere Klei van Turnhout. Deze kleilagen worden onderling gescheiden door het Zand van Beerse. Deze steilrand (cuesta) vormt het interfluvium tussen het Schelde/Netebekken en het Beneden-Maasbekken en is te volgen vanaf Zandvliet langs Stabroek tot Turnhout. Voorbij Turnhout gaat de steilrand over in de uitlopers van het Kempense plateau. Ter hoogte van Beerse is deze opduiking minder steil en kan gesproken worden van een microcuesta.

In tegenstelling tot op de microcuesta zelf bestaan de bovenste geologische lagen hier uit pleistoceen dekzand afgedekt met laat-glaciaal stuifzand.

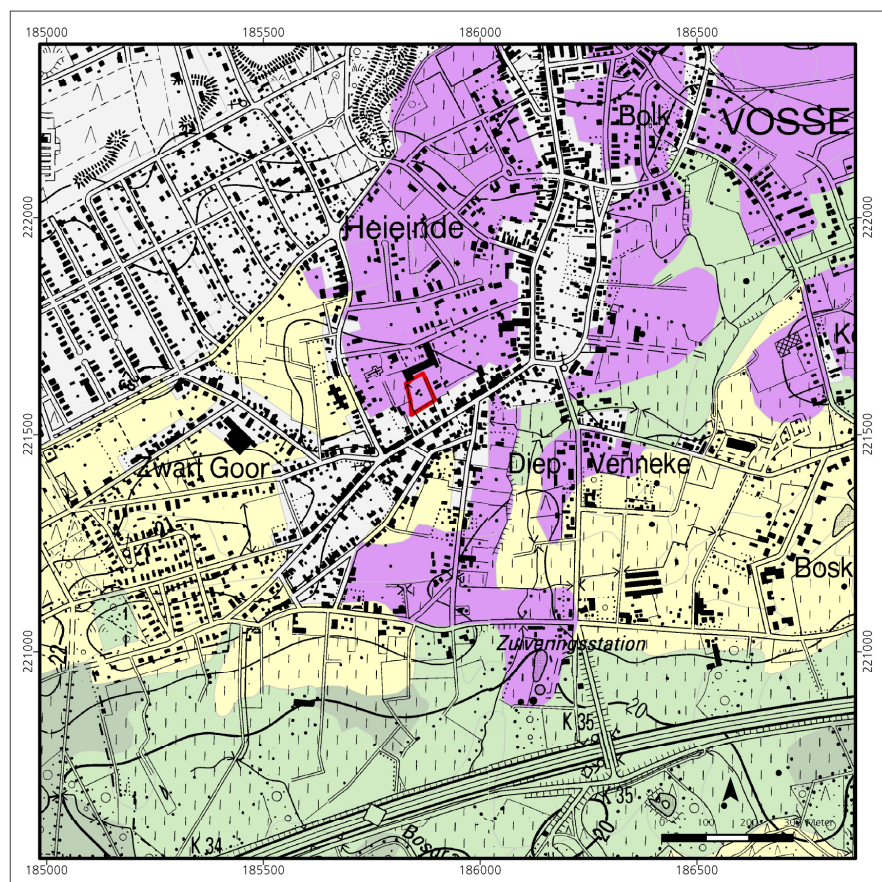
Tijdens de laatste ijstijd, het Weichseliaan (ca. 120.000-11.500 jaar geleden) het gebied immers met zand afgedekt, dat door polaire wind werd aangevoerd vanuit de drooggevallen Noordzeebedding. Deze zandafzettingen werden tijdens de laatste koude fase, het Laat-Glaciaal (ca. 14.500-11.500 jaar geleden) omgewerkt tot lange oost-west georiënteerde zandruggen. Het water zocht zich een weg in de lager gelegen gedeeltes tussen de zandruggen, waardoor beekvalleien ontstonden (Vandenbussche et al. 2004).

Topografisch bevindt het gebied zich op de zuidelijke rand van de zandrug. Verder ten zuiden bevindt zich een lagergelegen nat gebied ter hoogte van het Grootenhout Bos.

2.2 Bodemkunde

De bodems ter hoogte van het plangebied bestaan uit droge zandgronden, die gekarteerd zijn als bodems met een diepe antropogene humus A-horizont. Dat betekent dat een groot deel van het terrein vanaf de Late-Middeleeuwen is afgedekt door een plaggenlaag. Deze zijn op het veld gebracht voor het verrijken van de bodems, al dan niet na een gebruik als strooisellaag in de potstal.

Figuur 2.1. Profielontwikkeling van de bodems binnen en rond het plangebied. Paars: plaggenbodems, groen: klei op geringe diepte, Geel: zandgronden met A-C-profiel; grijs: stuifduin/niet gekarteerd

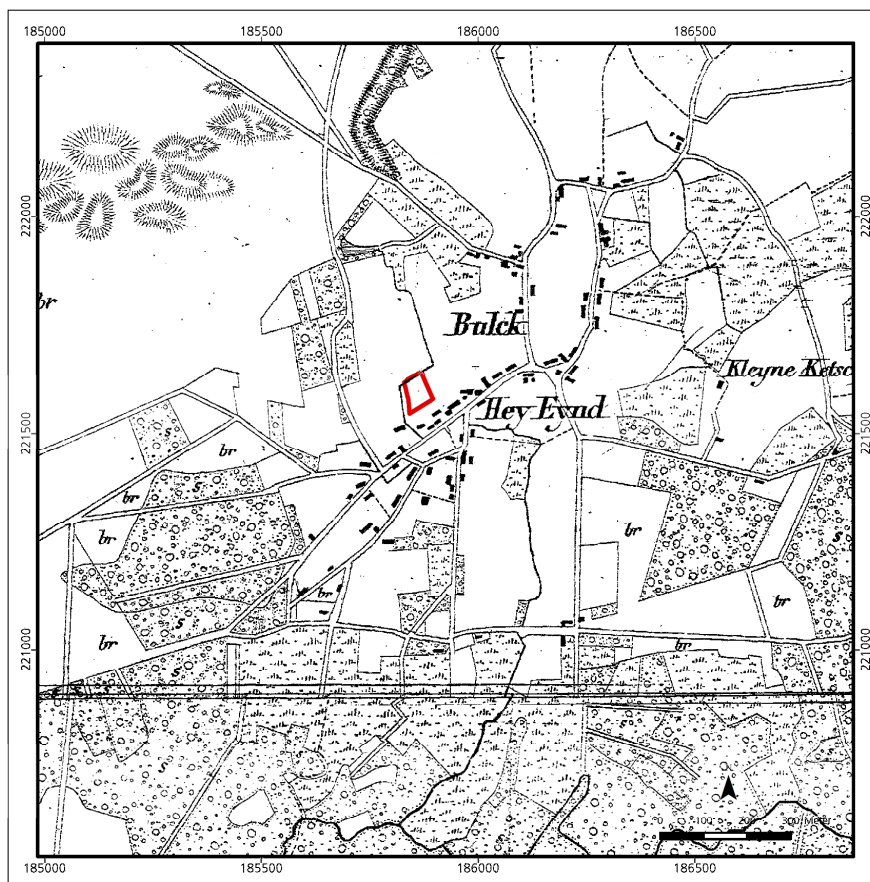

Tijdens het proefsleuvenonderzoek bleek er inderdaad nog een deel van de oorspronkelijke plaggenbodem bewaard, ondanks de verstoringen door de plaatsing van de prefabgebouwen. De dikte van de afdekkende cultuurlaag zorgde er tevens voor dat de natuurlijke bodem gevrijwaard was van verstoring.

3 Historisch en archeologisch kader

3.1 Historisch kader

Op de kaart van Vandermaelen wordt het plangebied net ten noorden van het gehucht Hey Eynd. Ten zuiden bevindt zich het Grootenhout Bos. Iets ten noordoosten bevindt zich het gehucht Bolck. Op de kabinetskaart van Ferraris (1771-1777) wordt alleen het gehucht Bolck vermeld. Rondom de gehuchten bevinden zich de akker- en weidegronden, die nu nog af te lezen op de bodemkaart als plaggenbodems. Ten noordwesten bevindt zich een heidegebied met stuifduinen.

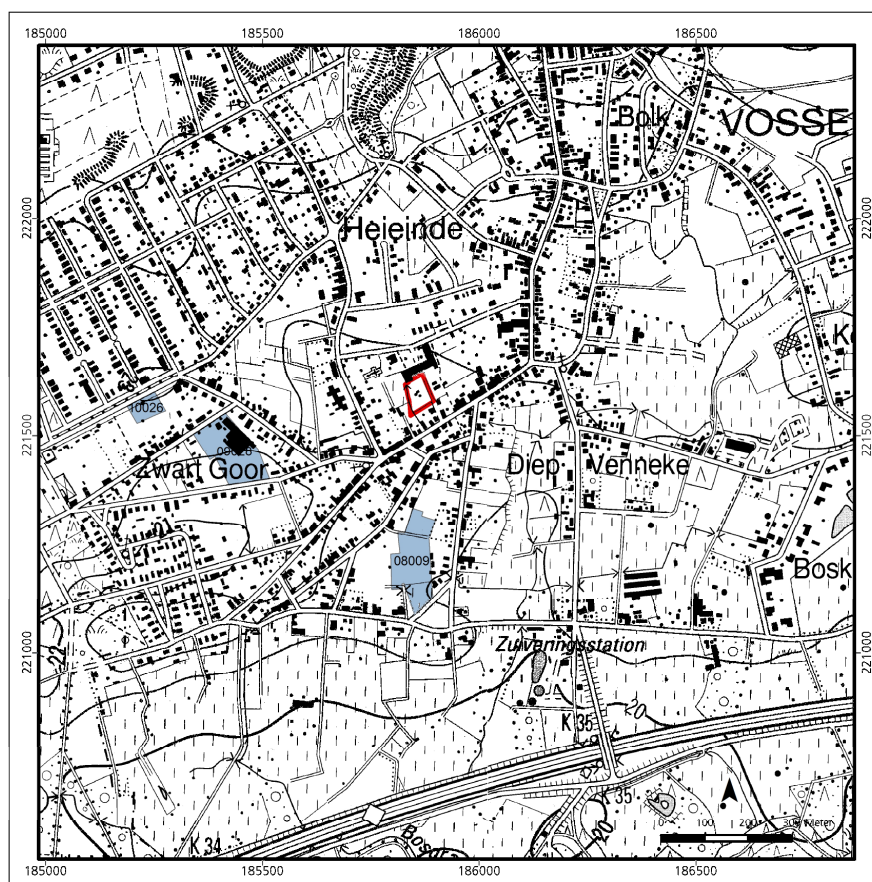
Figuur 3.1. Situering van het plangebied op de kaart van Vandermaelen (1848).

3.2 Archeologisch kader

In de omgeving van het plangebied zijn tot op heden geen vindplaatsen bekend. Reden hiervoor is enerzijds dat de reeds uitgevoerde onderzoeken zich altijd op of rond de minder kansrijke gebieden bevonden, waar het vermoedelijk te nat of net te droog was om te wonen. Het is niet uitgesloten dat het hele gebied pas vanaf de late middeleeuwen ontgonnen is. Bij onderzoek aan de Hoortverten, iets ten zuiden van het plangebied

werden twee cirkelvormige greppels aangetroffen, die het restant zijn van hooioppers uit de late middeleeuwen of de nieuwe tijd (Delaruelle & Van Doninck 2008).

Van het centrum van Vosselaar is bekend dat het reeds vanaf de 12de eeuw wordt vermeld. Dit kon reeds worden bevestigd door enkele aardewerkvondsten bij een onderzoek aan het Molenpad (Delaruelle en Van Doninck 2010). Hier bevond zich tevens bewoning uit de ijzertijd, die jammer genoeg door de middeleeuwse landbouw grotendeels was vernield.

Figuur 3.2. Onderzoeksgebieden in de omgeving van het plangebied.

4 Onderzoeksstrategie

Doel van het onderzoek was het inventariseren en waarderen van eventuele archeologische resten die bedreigd worden door de geplande bouwwerken. Hiervoor werden in drie proefsleuven aangelegd ter hoogte van de toekomstige gebouwen. Hoewel de bovengrond reeds verstoord was door de aanwezigheid van prefabconstructies met een betonfundering, bleek de verstoring op basis van boringen, uitgevoerd op 11 mei 2012, niet dieper te gaan dan de afdekkende cultuurlaag. Tussen werkput 2 en 3 werd een klein gedeelte opengelaten door de aanwezigheid van een forse boomstronk. In totaal kon tijdens het onderzoek 89 m² worden bekeken. Dit komt neer op 12,7 % van de toekomstige bebouwing.

Figuur 4.1.aanleg van het vlak in wp1

Er werd getekend op watervaste polyesterfolie op schaal 1/50. De contouren van de werkputten, de greppels, de vaste meetpunten en de hoogtematen werden geregistreerd door de landmeter in Lambert 72, waarbij zowel de contouren op vlakniveau als op het maaiveld zijn opgenomen, alsook hoogtematen om de 10 m. Het vlak en de profielen zijn fotografisch geregistreerd.

5 Resultaten

In de proefsleuven werden hoofdzakelijk oude perceelsgreppels aangetroffen, die vermoedelijk dateren van op het einde van de late middeleeuwen of het begin van de nieuwe tijd.

Figuur 5.1. Situering van de proefsleuven en aangetroffen sporen ten opzichte van de toekomstige bebouwing

Ter hoogte van beide toekomstige lokalen bevonden zich twee parallelle NW-ZO gerichte greppels, zo blijkt uit wp 2. Deze greppels hadden een gelijkaardige lichtgrijze vulling, zodat het mogelijk is dat beide greppels tegelijk hebben gediend. De tussenruimte is evenwel vrij smal om als afbakening van een weg gediend te hebben. In wp 1 bevond zich een restant van een smaller en vermoedelijk iets ouder greppeltje met een vergelijkbare oriëntatie. Bovendien lijkt de greppel hier ook een vertakking naar het ZW te maken. Deze greppels zijn vermoedelijk het restant van een perceelsindeling, die min of meer gelijktijdig moet zijn gebeurd met de ophoging van het terrein door middel van plaggen. Voordien lijken de gronden niet als akkerland te zijn gebruikt.

Figuur 5.2. perceelsgreppels in het vlak van wp 1

Figuur 5.3. perceelsgreppels in het vlak van wp 2

Verder werden geen archeologische sporen of vondsten aangetroffen die wijzen op oudere menselijke aanwezigheid ter hoogte van de toekomstige bebouwing.

6 Conclusie en aanbevelingen

6.1 Conclusie

In het kader van de geplande bouwwerken werden in totaal 3 proefsleuven aangelegd waarmee 12,7% van de toekomstige verstoring werd bekeken. Tijdens het proefsleuvenonderzoek bleek de bewaring van de oorspronkelijke bodem nog zeer goed onder het dikke plaggendeek, ondanks de aanwezigheid van prefabconstructies met een betonfundering.

In de proefsleuven werden een drietal greppels aangetroffen met een NW-ZO oriëntatie, die beide bouwputten doorsnijden. Deze greppels dateren van bij de omvorming van het gebied van heide tot akkerland ergens op het einde van de late middeleeuwen of het begin van de nieuwe tijd. Mogelijk is het gebied voordien nauwelijks voor bewoning gebruikt. Tot op nader order konden immers in de omgeving nog geen oudere vondsten of sporen worden vastgesteld.

6.2 Aanbevelingen

Tijdens de prospectie met ingreep in de bodem werden naast oude perceelsgreppels geen archeologische sporen aangetroffen die wijzen op menselijke aanwezigheid binnen het plangebied. Derhalve lijkt er geen aanleiding voor verder onderzoek op deze locatie. De terreinen kunnen daarom worden vrijgegeven voor de geplande bouwwerken.

Literatuur

DELARUELLE S. & VAN DONINCK J. 2008. Proefsleuvenonderzoek aan de Hoortverten in Vosselaar. (AdAK Rapport 12)

DELARUELLE S. & VAN DONINCK J. 2010. Proefsleuvenonderzoek aan het Molenpad in Vosselaar. (AdAK Rapport 37)

VANDEBUSSCHE D., BIERMANS B. & TYBERGEIN J. 2004. *Provinciaal Natuurontwikkelingsplan. Naar een natuurlijk geheel*. Provinciebestuur Antwerpen, Antwerpen.

Lijst van afbeeldingen

Figuur 1.1 Situering van het plangebied aan het Heieinde in Vosselaar	7
Figuur 1.2. Sfeerfoto van het terrein bij de aanvang het onderzoek	8
Figuur 2.1. Profielontwikkeling van de bodems binnen en rond het plangebied. Paars: plaggenbodems, groen: klei op geringe diepte, Geel: zandgronden met A-C-profiel; grijs: stuifduin/niet gekarteerd	9
Figuur 3.1. Situering van het plangebied op de kaart van Vandermaelen (1848).	10
Figuur 3.2. Onderzoeksgebieden in de omgeving van het plangebied.....	11
Figuur 4.1.aanleg van het vlak in wp1	12
Figuur 5.1. Situering van de proefsleuven en aangetroffen sporen ten opzichte van de toekomstige bebouwing	13
Figuur 5.2. perceelsgreppels in het vlak van wp 1.....	14
Figuur 5.3. perceelsgreppels in het vlak van wp 2.....	14